

Co-educatie

in de praktijk van het bewegingsonderwijs ⁽¹⁾

De discussie over de effecten van gemengd lesgeven aan jongens en meisjes in het bewegingsonderwijs is een terugkerende. De praktijk van alledag geeft meestal vorm aan het onderwijs. Deze praktijk wordt vooral gevoed door roostertechnische wensen en mogelijkheden van de school.

TEKST MAARTEN MASSINK FOTO ANITA RIEMERSMA

Met de komst van de Mammoetwet onderwijs in de jaren zestig van de vorige eeuw zijn seksegemengde scholen en -klassen gemeengoed geworden. Maar het is ook goed om jezelf af te vragen of gemengde lessen in bewegingsonderwijs stroken met jouw idealen en visie op bewegingsonderwijs. In dit artikel kijken we vanuit de praktijk naar co-educatie in het verleden en een mogelijke ontwikkeling qua co-educatie in het heden en de toekomst.

Vraagtekens

In publicaties worden de effecten van co-educatie onder de loep genomen. Lars Borghouts en Menno Slingerland (www.dso2010.nl/objects/

[cms/files/451/Borghouts.pdf](https://www.dso2010.nl/files/451/Borghouts.pdf)) geven in een artikel over intensiteit van de les LO in Nederland aan dat meisjes met name in het vmbo aanzienlijk minder bewegen in de les LO dan jongens. Vanuit het oogpunt van actieve levensstijl en het bijdragen aan de beweegnorm willen ze

Minder dan de helft van de LO-docenten staat achter co-educatie vanuit een eigen keuze.

een discussie op gang brengen over co-educatie vanuit het gezichtspunt van geringe beweegintensiteit van meisjes, vooral in het vmbo en bij teamsporten. Hoe is dit te ondervangen?

Bekwaam maken voor deelname aan bewegingscultuur

Stegeman formuleert de algemene doelstelling van het bewegingsonderwijs als: 'Het bewegingsonderwijs is erop gericht de leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur' (Stegeman, 2000, p. 159). In zijn proefschrift, maar ook bijvoorbeeld in het Basisdocument *Bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs* (2007) en in zijn afscheidsrede *Bewegingsonderwijs op waarde geschat* (2008), wordt deze doelstelling beargumenteerd en verder uitgewerkt. Het gaat er uiteindelijk om dat jongeren blijvend betrokken raken bij sport en bewegen. Dat kan alleen als er op school voor iedereen perspectief is: iedereen moet zich 'kwijt' kunnen, iedereen moet succeservaringen op kunnen doen, iedereen moet met plezier kunnen deelnemen. Die deelname moet wel verantwoord zijn: er moet 'gezond' en met inachtneming van aanvaarde waarden en normen worden geparticipeerd. De leerlingen moeten in hoge mate zelfstandig aan de slag kunnen, wat vraagt om een 'meervoudige deelnamebekwaamheid': ze moeten over bewegingsvaardigheden beschikken, het bewegen kunnen regelen, met elkaar kunnen bewegen en inzicht in bewegingsituaties hebben.

Ger van Mossel heeft in een onderzoek naar het behalen van de deelnameniveaus binnen kernactiviteiten voor onderbouw voortgezet onderwijs als aangegeven in het basisdocument bewegingsonderwijs geconcludeerd dat meisjes in het voortgezet onderwijs beduidend lager scoren in de deelnameniveaus. Zie *Lichamelijke Opvoeding nr.8 (2014)*: 'Doen meisjes het slechter dan jongens?'. Hij stelt daarbij de vraag of we in de niveauiduiding bij spel niet een onderscheid moeten maken qua niveaubeschrijving tussen jongens en meisjes zodat meisjes gelijke kansen krijgen op een hoger deelnameniveau. Of moeten wij ons onderwijs anders inrichten?

Mineke van Essen schetst in haar proefschrift/artikel 'Gemengde gymnastiekles voldoet niet aan ideaal' (redes.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/1999/m.van.essen/vanessen.pdf) de opkomst van co-educatie in het bewegingsonderwijs in de vorige eeuw en de daaraan gekoppelde idealen. In de jaren zestig komt de emancipatiegolf die de gelijkheid van de seksen wil benadrukken op gelijke kansen. Dit leidt tot een accepteren/stimuleren van co-educatie ook in het bewegingsonderwijs. Zij haalt een voorbeeld van een SLO-lesplan aan waarin co-educatie aan de orde komt op een manier die volgens haar niet strookt met het ideaal van gelijke kansen en mogelijkheden. In dat voorbeeld wordt volgens haar vooral gefocust op de versterking van de karikaturen van typisch jongensgedrag en meisjesgedrag in de gemengde gymles, terwijl de kracht zou moeten liggen in de aandacht en mogelijkheden geven voor de uitzondering. Hoe kunnen we dit realiseren? Al met al drie recente beschouwingen die vraagtekens stellen bij co-educatie. Reden om daar vanuit de praktijk op te reflecteren.

Geschiedenis

Mineke van Essen geeft aan dat in het interbellum (de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw) er nog sprake was van het idealiseren van het typisch mannelijk en vrouwelijk bewegen. Dit moest in het bewegingsonderwijs vorm krijgen door gescheiden lessen LO. Daarbij was het belangrijk dat een vrouwelijke docent les gaf aan de meisjes. In de praktijk bleken dit vaak vrouwelijke docenten met een belangstelling en talent voor competitie sport die in opkomst was, zodat de typisch mannelijke competitie gerichte vorm van lessen LO vaker aan de orde was, ook in meisjes groepen dan het toen der tijd geschetste ideaaltypische vrouwelijke bewegen.

In de jaren zestig met komst van de emancipatiebeweging en de Mamoetwet en later de basisvorming kwam het accent te liggen op gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Geen onderscheid meer. Dit werd aangegrepen

om ook in LO lessen jongens en meisjes samen les te geven. Zeker ook vanuit roostertechnische redenen een goede uitkomst. Hier kan de vraag gesteld worden of het rooster prioriteit had of het opvoedingsideaal bij het invoeren van de gemengde LO-klassen. Een terechte vraag gezien ook het artikel van Oene Loopstra in een artikel uit 1977 met de titel: 'Co-instructie een doelstellingen probleem'. Met de opkomst van 'co-instructie' (die in 1975 nog verboden was op rijksscholen) waarschuwde de toenmalige secretaris van de KVLO voor

De andere speldocent gaf gescheiden les en wilde dat zo houden.

het invoeren van co-instructie op basis van roostertechnische motieven. De keuze voor of tegen co-instructie is de vraag stellen wat men wil met het vak; de vraag naar de doelstelling.

Hoe dan ook, LO-docenten gingen (moesten?) er mee aan de slag in de praktijk, al dan niet vanuit eigen overtuiging. Mineke van Essen geeft in haar onderzoek aan dat 25 procent van de LO-docenten tegenstander is van co-educatie en een derde neutraal staat. Minder dan de helft van de LO-docenten staat achter co-educatie vanuit een eigen keuze. Het blijkt een controversieel onderwerp waarbij de keuze voor groepering vooral vanwege het roostergemak gemaakt worden.

Veranderingen

Ik wil graag vanuit mijn eigen praktijkervaring schetsen hoe ik tegen co-educatie aankijk. Zelf heb ik les gehad op de basisschool en het voortgezet onderwijs in gescheiden groepen. Daarna op de ALO Amsterdam (1976-1980) waren de praktijklessen ook strikt gescheiden. Maar op mijn stagescholen waren de groepen inmiddels gemixt. Interessant is dat de docent waar ik stage liep, mijn oude LO docent was die inmiddels zelf de switch had gemaakt naar co-educatie. Meer onder dwang van de omstandigheden dan vanuit vrije keuze. Ook op mijn werkplek van het eerste uur (OSG de Meergronden) was co-educatie een vanzelfsprekendheid. Op de ALO Groningen heb ik een jaar (2000-2001) spellessen gegeven aan studenten. Hier was het gescheiden lesgeven aan studenten een punt van discussie. Of eigenlijk was er geen discussie. Ik mocht aangeven hoe ik het wilde. De andere speldocent gaf gescheiden les en wilde dat zo houden. Mijn voorkeur ging uit naar gemengde lessen vanuit de overweging dat de meeste studenten in de praktijk straks ook met gemengde groepen te maken krijgen. Ik vind het belangrijk dat in de methodiek

daar aandacht aan wordt gegeven. De vraag is of ik, als ik nu terugkijk en reflecteer op mijn praktijk, co-educatie belangrijk vind.

Als je kijkt naar de doelstelling van ons vak (citaat Canon LO) is co-educatie niet echt nodig.

De bewegingscultuur waar we leerlingen op voorbereiden is wat de geregementeerde sport betreft vooral gericht op gescheiden competitie voor jongens en meiden apart. Er zijn wel aanwijzingen dat bij clubs en verenigingen gemengd sporten steeds meer mogelijk wordt. Wellicht wordt dit meer mogelijk gemaakt nu er steeds meer leerlingen de ervaring van school inbrengen dat gemengd sporten mogelijk en plezierig is. Ik heb voetbalteams gezien op competitieniveau waar meisjes in een jongensteam zijn opgenomen.

Contact:

m.massink1@upcmail.nl

In deel 2 (in het praktijkdeel van dit nummer) staat beschreven hoe hiermee in de gymzaal om te gaan.

Werken aan co-educatie

Meervoudige bewegingsbekwaamheid kan nog steeds ingevuld worden zonder co-educatie.

Maar er zijn wel meer kansen en mogelijkheden op leerzame ervaringen in gemengd bewegingsonderwijs, *mits er voldaan wordt aan bepaal-*

de voorwaarden. In het citaat hierboven staat dat het er in ons vak uiteindelijk om gaat dat jongeren betrokken raken bij sport en bewegen. Dat kan alleen als er op school voor iedereen perspectief is. Dat is iets dat je als docent goed

Meervoudige bewegingsbekwaamheid kan nog steeds ingevuld worden zonder co-educatie.

moet bewaken. Als co-educatie er toe leidt dat leerlingen zich minder kwijt kunnen, zich schamen, zich inhouden, minder succeservaringen beleven en minder plezier opdoen, dan streeft co-educatie zijn doel voorbij.

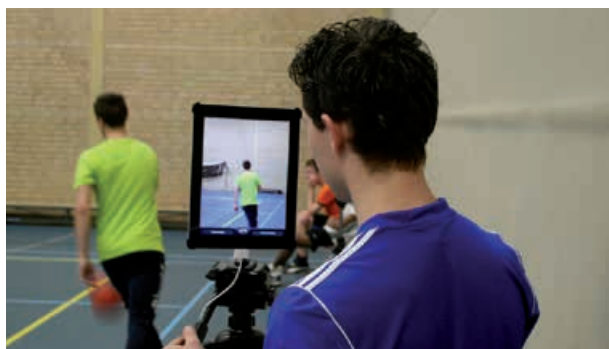
Maar co-educatie kan ook bijdragen aan meer plezier, succeservaringen en betrokkenheid bij sport en bewegen. Daarmee is co-educatie een middel geworden dat bijdraagt aan de doelstellingen van het vak. Maar dat is niet vanzelfsprekend. Daar moet aan gewerkt worden door docenten en door leerlingen. ■

Advertenties

Windesheim zet kennis in werking

SYMPOSIUM

'Van tikken naar taggen 2015'

DIGITALISERING VAN BEWEGINGSONDERWIJS EN SPORT

Kom op 25 maart naar het symposium 'Van tikken naar taggen 2015' en verdiep u in recente ontwikkelingen en onderzoeksresultaten op het gebied van ICT en bewegingsonderwijs, videofeedback en digitale instructie bij het leren bewegen. Op het symposium krijgt u als primair de beschikking over speciaal voor bewegingsonderwijs en sport ontwikkelde apps en multimediale leskaarten.

Het lectoraat Bewegen, School en Sport en de Calo organiseren deze dag. Er zijn keynotes, onderzoekspresentaties en (praktijk)workshops.

Datum: woensdag 25 maart 2015
Tijd: 9.30 tot 16.30 uur
Locatie: Windesheim in Zwolle

Meld u aan op windesheim.nl/vantikkennaartaggen

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDE

**De jongste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic®**

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud